

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Вибіркова дисципліна

«Літературна фантастика в курсі зарубіжної літератури»

Спеціальність – 014 Середня освіта

Предметна спеціальність – 014.021 Середня освіта (Англійська мова і зарубіжна література)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Мова і література (англійська))»

Вид навчально-методичного забезпечення:

Силабус курсу

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Кількість кредитів: 4

Викладач: к. філол. н., ст. викладач

Кушнерьова Марина Олександрівна,

Контактна інформація:

e-mail: kushnyerova@gnpu.edu.ua

тел. моб.: **0990368740**

Кількість часу на вивчення дисципліни

	денна форма	заочна форма
Лекцій	20	4
Практичних занять	20	4
Самостійна робота студента	80	112
Форма контролю	залік	залік

Опис дисципліни

Програма дисципліни складена відповідно до освітньої програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за предметною спеціальністю 014.021 Середня освіта (Англійська мова і зарубіжна література).

ОК «Літературна фантастика в курсі зарубіжної літератури» є вибірковою дисципліною і передбачає вивчення літературної фантастики в межах основного курсу зарубіжної літератури, в контексті основних етапів світового літературного процесу з метою розширення знань про літературно-мистецькі і філософські підвалини сучасного літературного дискурсу, поглиблення відомостей щодо багатогранної жанрової творчості зарубіжних авторів, формування читацької та інтерпретаційної компетентностей. Програма дисципліни охоплює тексти зарубіжних письменників, які працювали у жанрі фантастичної і фентезійної літератури упродовж ХХ – початку ХХІ століття. Актуальність вивчення фантастичної літератури здобувачами вищої освіти ОП «014 Середня освіта (Мова та література (англійська))» обумовлена збільшенням кількості творів, що акцентують увагу на фантастичних світах і перетворенні реальності на фантастичну дійсність, в шкільній програмі із зарубіжної літератури, та значним пізнавальним потенціалом жанрової літератури, оскільки «допомагає у несподіваному ракурсі представити сучасні проблеми людства і спробувати відшукати шляхи до їх вирішення» [].

Пререквізити для успішного оволодіння змістом дисципліни є загальні, фахові компетентності, компетентності предметної спеціальності та результати навчання, сформовані у процесі паралельного опанування дисципліни «Історія зарубіжної літератури»

Постреквізити вивчення дисципліни є продовження вивчення освітнього

компоненту «Історія зарубіжної літератури» та вивчення дисципліни «Методика навчання зарубіжної літератури».

Мета вивчення дисципліни полягає у формуванні уявлень про жанрову літературу на матеріалі художніх текстів фантастичного і фентезійного спрямування, особливості поетики та морально-етичний зміст літературної фантастики, у розширенні й поглибленні відомостей щодо провідних тенденцій фантастичної і фентезійної літератури, у підвищенні рівня обізнаності із літературним потенціалом наукової фантастики і літератури фентезі та перспективами вивчення такого жанру в шкільному курсі зарубіжної літератури.

Завдання дисципліни:

- ознайомлення з основними етапами і напрямками розвитку літературної фантастики в контексті основних тенденцій світового літературного процесу;
- обґрунтування передумов виникнення наукової фантастики та фентезійної літератури, їх співзвучності літературному дискурсу ХХ-початку ХХІ століття і сформованою традицією;
- формування уявлення про найвизначніших представників жанру наукової фантастики і фентезійної літератури, їх художні здобутки, тематичні обрії і наративну стратегію художніх текстів;
- розвиток творчих здібностей здобувачів вищої освіти, критичного мислення, творчої уяви, формування інтерпретаційної парадигми та вміння аналізувати жанрові тексти, спираючись на сучасні теорії і підходи до вивчення й осмислення художнього тексту.

Організація навчання

Види занять. Лекція з елементами бесіди передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Із метою активізації пізнавальної діяльності студенти беруть участь в обговоренні художніх текстів. Вибудована система запитань сприяє з'ясуванню рівня обізнаності здобувачів освіти із матеріалом курсу, визначає ступінь їх готовності до сприйняття і засвоєння наступного матеріалу.

Практичне заняття передбачає поглиблений, детальний розгляд художніх текстів здобувачами вищої освіти. Відповідно це може бути поглиблений текстуальний аналіз творів малих форм або аналіз ключових розділів, уривків зі стислим оглядом усього твору. Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Самостійна робота студента (СРС) – це самостійна діяльність здобувачів освіти, що передбачає творчо-критичне читання, спрямоване на поглиблення і розширення знань, набутих раніше (під час лекцій і практичних занять). Зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою дисципліни та містить завдання різного типу: від підготовки повідомлень, розробки аргументованих висновків з приводу прочитаного, складання опорного конспекту до творчих завдань – підготовка презентації, написання есе, створення графічної наочності тощо.

Організаційні та навчальні обов'язки студентів:

- дотримуватися принципів академічної доброчесності;
- виконувати завдання, передбачені планами практичних занять;
- брати участь в обговоренні теоретичних питань, виконанні групових та індивідуальних завдань, тестуванні тощо;
- самостійно опрацьовувати теоретичний матеріал з окремих тем або питань за рекомендованою літературою, складати опорні конспекти, таблиці, схеми, виконувати завдання різного рівня складності;
- виконувати завдання тематичного контролю, брати участь у підсумковому тестуванні;
- у разі необхідності отримувати додаткові консультації викладача;

- виконувати завдання вчасно;
- дотримуватися правил техніки безпеки й охорони праці.

ЗМІСТ КУРСУ

Теми лекцій	
1	Поетика художньої умовності. Літературна фантастика як можливість оцінити й переосмислити морально-етичні проблеми сьогодення. Національні варіанти фантастичної прози.
2	Витоки фантастичної літератури. Фантастика в літературі романтизму та неоромантизму. М. Шеллі, Р. Л. Стівенсон, Г. Веллс, Ж. Верн.
3-5	Наукова фантастика, її проблематика і різновиди. Р. Д. Бредбері, С. Лем, А. Азімов, Р. Шеклі
6-7	Соціальна (соціологічна фантастика). Утопія, антиутопія, дистопія. О. Гакслі, М. Етвуд, С. Лем («Повернення з зірок»)
8-9	Література фентезі. Джерела фентезі. Сутність фентезі, поетика жанру, співвідношення фентезі з науковою фантастикою. Творчість Дж. Р. Р. Толкіна («Гобіт, або Туди і звідти», «Володар перснів», «Сильмариліон»), К. С. Льюїса («Хроніки Нарнії»), У. Ле Гуїн, Н. Геймана.
10	Фантастика і кінодискурс. Фантастичні кіносаги.
Теми практичних занять	
1	Поетика фантастичного в літературному контексті. Реальність у фантастичних творах. Моральні цінності у літературному зображенні незвичайних і фантастичних подій. А. Азімов «Відчуття влади»; Р. Д. Бредбері «Людина»
2	Приєм одивнення людини й набуття нею невластивої іпостасі в екзотичних обставинах в «Марсіанських хроніках» Р. Д. Бредбері
3	Оповідання Р. Шеклі та К. Сімака. Уславлення могутності, розуму та інтуїції людини, її здатності діяти всупереч обставинам в екстремальних ситуаціях.
4	Ознаки жанру фентезі в романному циклі К. С. Льюїса «Хроніки Нарнії». Зображення боротьби добра та зла у творі. Образи дітей; їхнє моральне дорослішання в Нарнії. Християнські ідеї та міфологічні мотиви.
5	Творчість К. Чапека («RUR», «Війна із саламандрами»)
6	Презентація авторської моделі світу в циклі творів Террі Пратчета. Гумористичне фентезі.
7	Сучасна фентезійна література. Урсула Ле Гуїн.
8	Традиції фентезі в творчості Н. Геймана («Зоряний пил», «Сім сестер», «Кораліна»). Внутрішні зміни головних героїв. Фантастичні персонажі та їхні функції в сюжеті творів. Теми життєвих випробувань, подолання страху й депресії, порозуміння й взаємодопомоги у творах.
9	Сюжетотворчий фактор Іншості в гексалогії Р. Рігза «Дім дивних дітей». Фентезійна рецепція соціального зла у творах циклу
10	Жанрові риси фентезі в «Поттеріані» Джоан К. Роулінг.
Теми для самостійного опрацювання	
1	Фантастика та її роль у художній літературі.
2	Характеристика циклу Станіслава Лема «Зоряні щоденники Йони Тихого». Фантастичні мандрівки головного героя як відзеркалення реалій ХХ ст. Критика суспільства, побудованого на недовірі людей одне до одного, підозрах і доносах. Літературна форма оповіді. Риси характеру головного героя. Гумористичні й сатиричні елементи у творі.
3	Роздуми А. Азімова про майбутні стосунки людини і штучного інтелекту.
4	Особливості фентезійного світобачення в різних жанрових варіантах художньої прози. А. Сапковський «Відьмак»

5	Людські можливості в науковій фантастиці (за романом Д. Кіза «Квіти для Елджернона»). Критика суспільних взаємин і небезпечних медичних експериментів. Особливості оповіді.
6	Сюжетно-образні конструкції фентезійної літератури першої половини ХХ століття.
7	Особливості міфологічного світогляду у циклі романів Й. Колфера про Артеміса Фаулу
8	Сучасний фентезійний роман. Література фентезі і масова література. Образ Іншого.
9	Міське фентезі як різновид фантастичної літератури (на матеріалі повісті Н. Геймана «Небудь-де»). Долішній Лондон та його мешканці. Перегук з творами Л. Керролла та П. Акройда.
10	Телевізійні версії фантастичних творів (Перегляд та обговорення екранізації за твором Н. Геймана «Небудь-де» авторства режисера Дьюї Хемпфрі, 1996)

**Система оцінювання (критерії оцінювання та шкала оцінювання)
з дисципліни «Літературна фантастика в курсі зарубіжної літератури»**

Навчальні досягнення здобувачів освіти відповідно до Положення «Про контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в Глухівському НПУ імені Олександра Довженка» оцінюються за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у шкалу ECTS (A, B, C, D, E, FX, F).

Відповідність шкал оцінювання

Сума балів за 100 бальною шкалою	Оцінка ECTS	Рівні навчальних досягнень студентів
90-100	A	Високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями
82-89	B	Достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу; вміннями їх практичного впровадження
74-81	C	Середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками
64-73	D	Середній рівень володіння теоретичним знаннями, практичними вміннями й навичками
60-63	E	Рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче за середній
35-59	FX	Низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни
1-34	X	Низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни.

Загальний підсумковий бал з дисципліни визначається на основі додавання (знаходження суми) балів за всі види робіт, передбачених робочою навчальною програмою з дисципліни.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність із дисципліни «Літературна фантастика в курсі зарубіжної літератури» становить 100 балів.

Підсумкова оцінка є сумою балів, які отримує студент за:

- поточну роботу на практичних заняттях;
- виконання завдань для самостійної роботи студентів;
- модульний контроль.

У межах навчальної дисципліни «Літературна фантастика в курсі зарубіжної літератури» визначається вага кожного вищезазначеного виду робіт – максимальна кількість балів, яку може отримати студент у процесі виконання кожного виду робіт.

Розподіл балів у межах навчальної дисципліни «Літературна фантастика в курсі зарубіжної літератури» продемонстровано в таблиці:

Практичні заняття								Самостійна робота								Модульний контроль		Форма семестрової атестації – залік
Максимальна кількість балів – 40								Максимальна кількість балів – 40								Максимальна кількість балів – 20		Максимальна кількість балів – 0
ПР.1	ПР.2	ПР.3	ПР.4	ПР.5	ПР.6	ПР.7	ПР.8	СР1	СР2	СР3	СР4	СР5	СР6	СР7	СР8	МК№1	МК№2	–
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	10	

Якщо студент отримує загальний бал з навчальної дисципліни «Літературна фантастика в курсі зарубіжної літератури» не менше 60 балів, то, за згодою студента, він може бути зарахований як підсумковий семестровий бал з навчальної дисципліни (залік).

Якщо за результатами підсумкового семестрового контролю студент одержав до 59 балів, у нього виникає академічна заборгованість з дисципліни, яку можна ліквідувати під час повторного складання підсумкової семестрової атестації.

Список рекомендованих джерел

Основна література:

1. Гурдуз А. І. Український фентезійний роман 2000–2020 рр. У слов'янському, англійському й американському контекстах: особливості національного міфотворчого коду: монографія. Миколаїв: Іліон, 2023. 528 с.
2. Давиденко Г. Історія новітньої зарубіжної літератури: навч. посіб. / Г. Давиденко, О. Чайка, Н. Гричаник, М. Кушнерьова. К.: Центр учбової літератури, 2011. 488 с.
3. Денисова Т. Історія американської літератури ХХ сторіччя. К.: Довіра, 2002. 320с.
4. Колошук Н. Г. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: у 2 ч. Ч. 2: Після модерну: навч. посіб. для закладів вищої освіти. Київ : Кондор, 2023. 432 с.

Додаткова:

1. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів : монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 519 с. URL: <https://ukrlit.net/info/genres/42.html>.
2. Бовсунівська Т. В. Фентезі : метафізичні межі роману. Основи теорії літературних жанрів: монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008, С. 442–455.
3. Кузьменко В. І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навч. посіб. / В. Кузьменко, О. Гарачковська, М. Кузьменко та ін. К.: ВЦ «Академія», 2010. 496 с.
4. Модельна програма «Зарубіжна література. 7–9 класи» / В. В. Снегірьова, О. В. Бушакова, І. В. Горобченко, О. В. Каєнко. 2023. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/Zarubizhna.literatura.7-9%20kl.Snyehirova.ta.in.26.07.2023.pdf>
5. Сабат Г. У лабіринтах утопії та антиутопії / Г. Сабат. Дрогобич: Коло, 2002. 160 с.
6. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. 633 с.
7. Guanio-Uluru L. Ethics and Form in Fantasy Literature: Tolkien, Rowling and Meyer. New York: Palgrave Macmillan, 2015. X, 261 p.
8. Manlove C. N. The Fantasy Literature of England. Basingstoke: Palgrave, 1999. 222 p.

Інформаційні ресурси:

1. Буквоїд. URL: <http://bukvoid.com.ua/>
2. Енциклопедія наукової фантастики: офіційний сайт. URL: https://sfencyclopedia.com/entry/golden_age_of_sf.

3. ЛітАкцент. URL: <http://litakcent.com/>
4. Читомо. URL: <http://www.chytomo.com/>
5. Електронна бібліотека «Чтиво». URL: <https://chtyvo.org.ua/>
6. Science Fiction Writers of America. URL: <https://www.sfwaworld.org/>